

priloga »Tužbalica o Redži — s naročitim osvrtom na jednoglasno i višeglasno pevanje kod Šcriptara u Makedoniji«. Najstarija folklorna naslijeđa zahvaćaju, također, radovi M. Vasiljevića (Funkcije i vrste glasova u srpskom narodnom pevanju — gdje »glas« označuje utvrđenu melodijsku formu) i O. Delorka (Najstariji zapisi našega pjesničkog folkloru i današnja sakupljačka praksa).

Ostali radovi u stvari su grupa specijalnih priloga koji samo djelomično idu tragovima četvrte teme: Mijenjanje narodnih pripovijedaka u novoj kulturnoj sredini — Jemenski kazivači u Izraelu (H. Jason), Tradicionalno lutkarstvo Jugoslavije (N. Kuret), Nikola Skobaljić u istoriji i narodnoj tradiciji (D. Đorđević), O poznosrednjeveški ljudski noši hlače na Slovenskem (A. Baš) i napis P. Šoča o folkloru na stranicama Njegoševe »Bilježnice«.

Kad je već ušlo u praksu da Radovi kongresa SUFJ objavljuju sav kongresni materijal, od značajnih rasprava do manjih napisa, bilo bi potrebno da se tako šaroliko gradivo jasnije rasporedi, te da se o kvalitativno i kvantitativno sitnijim priložima objave samo rezime. (U radu VII-og kongresa Hadžimanovljeva rasprava nalazi se među instrumentima a Antonijevićev referat unutar četvrte teme).

Velik broj štamparskih grešaka ponekad upravo zbunjuje čitaoca. Tako, npr., u Sadržaju knjige, među popisom priloga za treću temu (na stranim jezicima) od deset naslova na njemačkom jeziku nijedan nije bez greške! Popis nije ni drugi kompletan jer ne navodi prilog T. Čubelića, dok popis na jezicima naroda Jugoslavije ispušta raspravu V. Hadžimanova.

Rezime na jednom od tzv. svjetskih jezika uvelike olakšava međunarodnu suradnju, zato je toliko veći propust kad je naslov rezimea na str. 358 potpuno drukčiji od naslova iznad priloga, kad je rezime na str. 150 samo doslovan prijevod zadnjih dvaju odlomaka referata a ti odlomci, makar zaključni, nikako ne prikazuju sadržaj citavog tog članka.

Jerko Bezic

EUROPA ET HUNGARIA. CONGRESSUS ETHNOGRAPHICUS IN HUNGARIA, 16—20. X 1963. Budapest. Akadémiai kiadó Budapest, 1965, 539 str.

Pod naslovom »Evropa i Mađarska« u raskošnome i tehnički izvrsnom izdanju izišao je zbornik referata s kongresa o kome smo već ukratko referirali u »Narodnoj umjetnosti«, knj. 2.

Zbornik obuhvaća 41 referat s osnovnom tematikom koja treba da prikaže etnografsku, folklornu te s time u vezi i kulturnu poziciju Mađarske u Evropi — zemlje između Istoka i Zapada, kako se to u referatima često naglašuje. Premda s osnovnom nacionalnom tematikom, kongres je imao međunarodni karakter. čemu su uvelike pridonijeli i brojni referati iz drugih zemalja. Ne samo tehničkom opremom nego i vrijednošću mnogih svojih priloga, dokumentacijom, bibliografijama itd., djeluje ovaj zbornik vrlo seriozno. Čak ni stanovita peticionost, istaknuta već u naslovu a podržavana na nekoliko mjesta u knjizi onim refrenom o mađarskoj izuzetnoj poziciji i ulozi na prostoru među dvjema kulturama, nije ipak prekoračila mjeru; nekolicina autora, i to baš među onima koji su doticali te teme (npr. Ortutay i T. Dömötör), izrekli su ujedno i kritičke napomene o romantičkom prikazivanju mađarskog položaja i o relativnosti pojmova Istok i Zapad, pa su te napomene podosta pridonijele uspostavljanju ravnoteže.

U našem već spomenutom prikazu u Narodnoj umjetnosti bile su ukratko navedene teme održanih referata, pa ih zbog velike brojnosti nećemo sada ponavljati, nego ćemo samo nabrojiti imena onih autora koji su objavili svoje priloge u zborniku, a posebno ćemo se osvrnuti tek na nekoliko odabranih radova.

Autori su ovi: Z. Kodály, B. Gunda, I. Tálasi, I. Balassa, L. Takács, M. Gavazzi, T. Hofer, K. K. Csilléry, W. Jacobeit, M. Znamierowska-Prüfferowa, I. Vincze I. N. Grozdova, K. Baumgarten, G. A. Guliev, O. Skalniková, B. Božikov, J. Morvay, J. R. W. Sinninghe, É. Veress, Gy. Ortutay, L. Dégh, K. Ranke, B. N. Putilov, T. Dömötör, L. Vargyas, Z. Romanska, E. Virsaladze, K. Siharulidze, Hr. Vakarelski,

G. S. Čitajta, S. I. Bruk, A. Kowalska-Lewicka, I. Balogh, W. Marinow, S. Švecová, T. Hoffmann, G. Čhikvadze, V. V. Ahobadze, Gy. Martin, V. I. Abaev.

Objavljeni referati obuhvaćaju impozantno široku tematiku s područja materijalne i duhovne kulture i društvenih struktura — od općih problema narodne kulture pa do pojedinačnih specijalnih područja istraživanja (npr. poljodjelsko oruđe, naselja, ribarstvo, vinogradarstvo, stočarstvo, arhitektura, umjetnički obrt, problemi kartografije, narodna kultura u Karpatima, socijalističko selo, etnografija industrijskih naselja, obiteljske zadruge i dr.).

Od osnovnih sintetički koncipiranih referata spominjemo tri najvažnija: B. Gunda govori o regionalnim i strukturalnim aspektima mađarske narodne kulture te ističe da kulturna područja nisu statične cjeline, nego ih određuju i mijenjaju čovjek i društvene zajednice. Regionalni problemi treba da se istražuju s dva gledišta koja se među sobom razlikuju a ujedno se i preslojavaju — to su etničke grupe i kulturna područja.

I. Tálasi daje iscrpan i dokumentiran osvrt na dosadnja istraživanja i osnovne probleme mađarske materijalne kulture.

Gy. Ortutay u referatu nazvanom »Između Istoka i Zapada« iznosi opći pogled na mađarsku kulturu, prvenstveno seljačku, i na važnost mađarskog folkloru a na onoj naglašenoj poziciji između Istoka i Zapada. Govoreći o historijskoj sudbini mađarskog seljaštva, pisac se vrlo umjesno osvrće i na Krležinu »Lamentaciju o štibri« kao poetsku evokaciju seljačkog položaja; ona se zaista, s obzirom na našu usku povijesnu povezanost, može primijeniti i na mađarsko seljaštvo, ali je ipak trebalo reći da je u pitanju hrvatski pjesnik koji je tu pjesmu spjevao o hrvatskim kmetovima.

Od referata s užega (i meni najbližeg) folklorističkog područja osvrćem se na priloge L. Dégh, K. Rankea, T. Dömötör, L. Vargyasa i C. Romanske.

Referat Linde Dégh »O mađarskim narodnim pripovijetkama« zahvatio je vrlo mnoge probleme — od položaja mađarskih priča na geografskoj evropskoj raskrsnici, preko kritike monografija pisanih tzv. finskom metodom i kritike Aarne — Thompsonova kataloga, do problematike proučavanja interetničkih odnosa i posebno u tom svjetlu bajke o drvetu do neba (Aa Th 468). Sva su ta pitanja značajna i aktualna, ali je, na žalost, referat od svega deset stranica pretijesan prostor da toliku problematiku apsorpira i riješi, pa su pitanja stoga ostala više nabačena, s indirektnim obećanjem da će ih autorica na drugim mjestima temeljitije razmotriti.

Kurt Ranke raspravlja o »graničnim situacijama narodnoga pripovjedačkog blaga«. Utvrdivši da se narodne pripovijetke prenose putem kulturnih veza od naroda k narodu, postavlja autor pitanje zbog čega se ipak neke pripovijetke (odnosno aengdote i sl.) zaustavljaju na određenim etničkim granicama ili se pak, ako ih prijeđu, bitno transformiraju. Svoje misli ilustrira primjerima priče o Šemjakinu sudu (Aa Th 1534) i o vještčinu domaćinstvu (Aa Th 334), a uzroke tim pojavama vidi u razlikama psihomentalnih struktura pojedinih naroda. Za svakog istraživača usmene književnosti ti su problemi od prvorazrednog interesa. Kada bi se apstraktno i suviše apsolutne psihomentalne osobine iz njegova izlaganja pokušale objasniti i relativizirati društveno — povijesnim činiocima, njegove bi teze postale vrlo prihvatljivima.

Tekla Dömötör raspravlja o mađarskim narodnim vjerovanjima i običajima između Istoka i Zapada, i to, kako je već rečeno, zapažajući romantička pretjerivanja u nekim istraživanjima te vrste. Iznosi karakteristične primjere vjerovanja i običaja, među kojima bih posebno spomenula mađarske tzv. šamanističke tradicije o »altos«, biću veoma srodnom našem krsniku, zduhaču, vjedogonji i sličnim bićima. Autorica je spomenula i moju raspravu o krsniku (objavljeni u »Fabulici«) te mi je s pravom zamjerila što se nisam osvrnula i na mađarski materijal. Na žalost, zbog nepoznavanja mađarskog jezika, nije mi bio dostupan. U međuvremenu sam upoznala neke najnovije mađarske radove, objavljene na njemačkom, i u potpunosti se uvjerila u koliko je mjeri važan za rješavanje te zamušene problematike komparativni studij. Ipak, autoričino uvjerenje da bih, istraživši mađarske paralele, mogla odgovoriti na mnoga pitanja koja su u mojoj

radnji ostala otvorena, za sada ne bih mogla tako optimistički prihvatiti, jer mi se problem porijekla tih vjerovanja i sada čini podjednako zamršenim.

L. Vargyas u svom referatu »O važnosti mađarskih balada na granicama Istoka i Zapada« iznosi niz primjera narodnih balada za koje je, po njegovu mišljenju, mađarsko žarište bilo od posebne važnosti u njihovu širenju na Istok i Zapad, pri čemu su značajnu funkciju imale balade što su ih u Mađarsku donijeli francusko-valonski naseljenici. Izlaganje je, s obzirom na široki tematski zahvat, suviše kratko i zgusnuto, pa se iz njega ne može ocijeniti u kolikoj se mjeri izneseni pogledi temelje na provjerenom materijalu.

Na kraju bih u toj skupini referata spomenula izlaganje B. Putilova (»Iz povijesti mađarsko-slavenskih folklornih veza« — o temi rodačkih prepoznavanja u turskome ropstvu), kao i referat C. Romanske (»Bugarske i makedonske junake i historijske narodne pjesme o ličnostima iz mađarske povijesti« — o Sibirjanin-Janku, Sekulu, Filipu Mađarinu, Matijašu i dr.); ti su referati po građi koju saopćuju za nas od posebnog interesa jer se neposredno nadovezuju i na hrvatskosrpsku narodnu poeziju.

Napokon, za naše će istraživače biti vrlo instruktivan referat Gy. Martina »O istočnoevropskim vezama mađarskih tipova plesova«, kao i, naročito, predavanje M. Gavazzija (jedinoga jugoslavenskog referenta) »O problemu pekve na južnom panonskom prostoru«.

Maja Bošković-Stulli

NARODI JUGOSLAVIJE. Urednik Dušan Nedeljković (i redakcioni odbor). Srpska akademija nauka i umetnosti. Posebna izdanja knj. 385. Etnografski institut knj. 13, Beograd 1965, 238 str.

Ova je knjiga objelodanjena najprije na ruskom jeziku, kao dio serije Narodi svijeta (Narody mira), a zatim je s ruskog prijevoda prevedena na hrvatskosrpski jezik. Napisana je sa svrhom, kao i ostale knjige te serije, da na sintetičan način, na popularno naučnoj osnovi iznese sovjetskim i drugim stranim čitaocima osnovna znanja o narodima Jugoslavije, prvenstveno s etnografskog aspekta.

Nije mi poznato kakvi su bili odjeci ruskog izdanja, no naš je prijevod naišao, s pravom, na veoma negativne sudove. Među ostalim, objavljene su u zagrebačkom tjedniku »Telegram« od 17. lipnja 1966. kritičke napomene s mnogim tačnim zapažanjima. Iznesenim bi se primjedbama mogle dodati i daljnje. Ne bi bilo umjesno ponavljati ovdje već izrečene kritičke primjedbe, a niti osobito potrebno dopunjavati ih novim pojedinostima, koje će čitalac i sam moći lako primijetiti i koje neće nimalo izmijeniti osnovni sud o knjizi — kao djelu koje je, prije svega, promašeno kao cjelina.

Ovom je zgodom, mislim, važnije kritizirati koncepciju knjige, iz koje su onda inercijom zbivanja proizišle i ostale krupnije i manje pogreške.

Ako je na skučenom prostoru trebalo dati sintetičnu etnografsku sliku o narodima Jugoslavije, što je zbog našega višenacionalnog, a ujedno i usko prepletenoga i međusobno povezanog sastava prilično teško ostvariti, onda je valjalo vrlo brizljivo predvidjeti samo nekoliko osnovnih najvažnijih tema i povjeriti ih manjem broju najpozvanijih stručnjaka. Moguće je da bi knjiga i u tom slučaju imala svojih znatnijih pogrešaka, ali bi za njih tada odgovarali njihovi autori.

Ovako se dogodilo da su na temelju usitnjene, mehaničke i formalističke tematske raspodjele, s neizbježnim brojnim ponavljanjima, nastali tekstovi o kojima se moglo pretpostaviti da neće odgovoriti svojoj namjeni. Onako razdrobljeni i najvećim dijelom vrlo kratki, svedeni zbog kratkoće često na opća mjesta, među sobom neusklađeni, ponavljajući često iste stvari — ovi su tekstovi unaprijed bili osuđeni na nesmiljene redakcijske zahvate.

I sama sam jedan od autora koji su sudjelovali u pisanju jednog dijela teksta za ovu knjigu (namjerno velim »za ovu knjigu« a ne »ove knjige« — budući da objavljeni tekst nije više moj). Godine 1958. bilo mi je povjereno da napišem kratak tekst o hrvatskom dijelu naše usmene književnosti, pa sam ga iste godine